

Orajõe saare ja lähiala detailplaneeringu muinsuskaitse eritingimused

Põlva linn Põlva vald

Põlva kalmistu (mälestise registri number 4201)

Maa-ameti kaldaerofoto 27.03.2020

Vastutav spetsialist, koostaja: Mart Hiob, PhD
Koostaja: Karl Hansson, MSc

Tellija: Põlva vallavalitsus
Tellija kontaktid: Kesk tn 15, 63308 Põlva linn; kristiina.sisask@polva.ee

Staadium: ET
Töö nr: 21080ET1

Versioon: Ver2
Kuupäev: 03.11.2021
Majandustegevusteate nr EMU000164

Sisukord

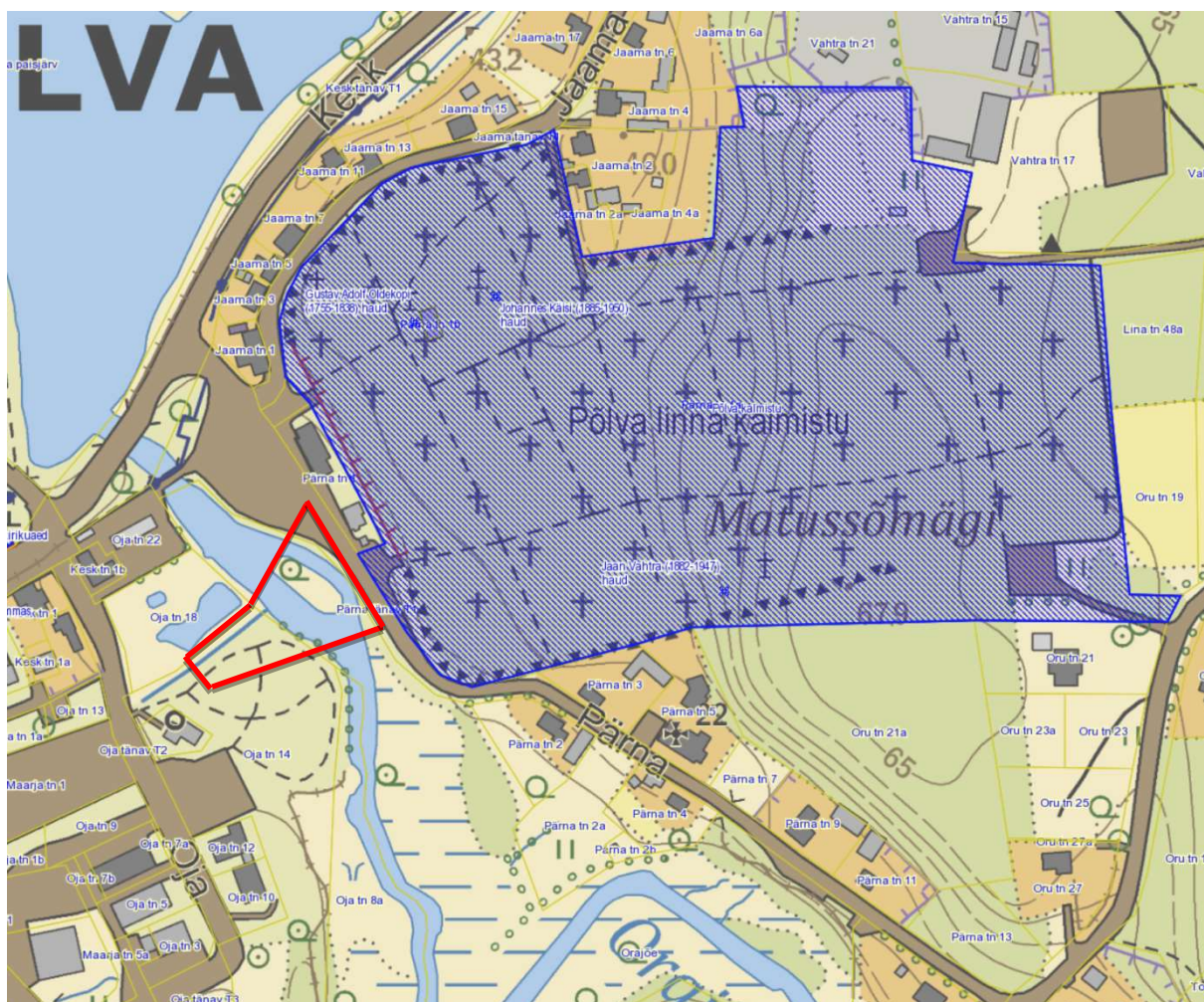
1	Sissejuhatus	5
1.1	Eritingimuste ese ja koostamise põhjus	5
1.2	Kaitsestaatus	6
1.3	Planeeringualal varem koostatud uuringud, eritingimused ja projektid	6
2	Ruumiline kujunemine ja analüüs	8
2.1	Põlva kalmistu ajalooline ülevaade	8
2.2	Planeeringuala ja selle lähiümbruse ruumiline analüüs.....	13
3	Vaated	14
4	Analüüs ja muinsuskaitse hinnang.....	16
5	Muinsuskaitse eritingimused	18
5.1	Üldnõuded.....	18
5.2	Sild ja paviljon.....	18
5.3	Haljastus	18
5.4	Tehnorajatised	18
6	Lisa: muinsuskaitseameti kiri 1.11.2021	19

1 Sissejuhatus

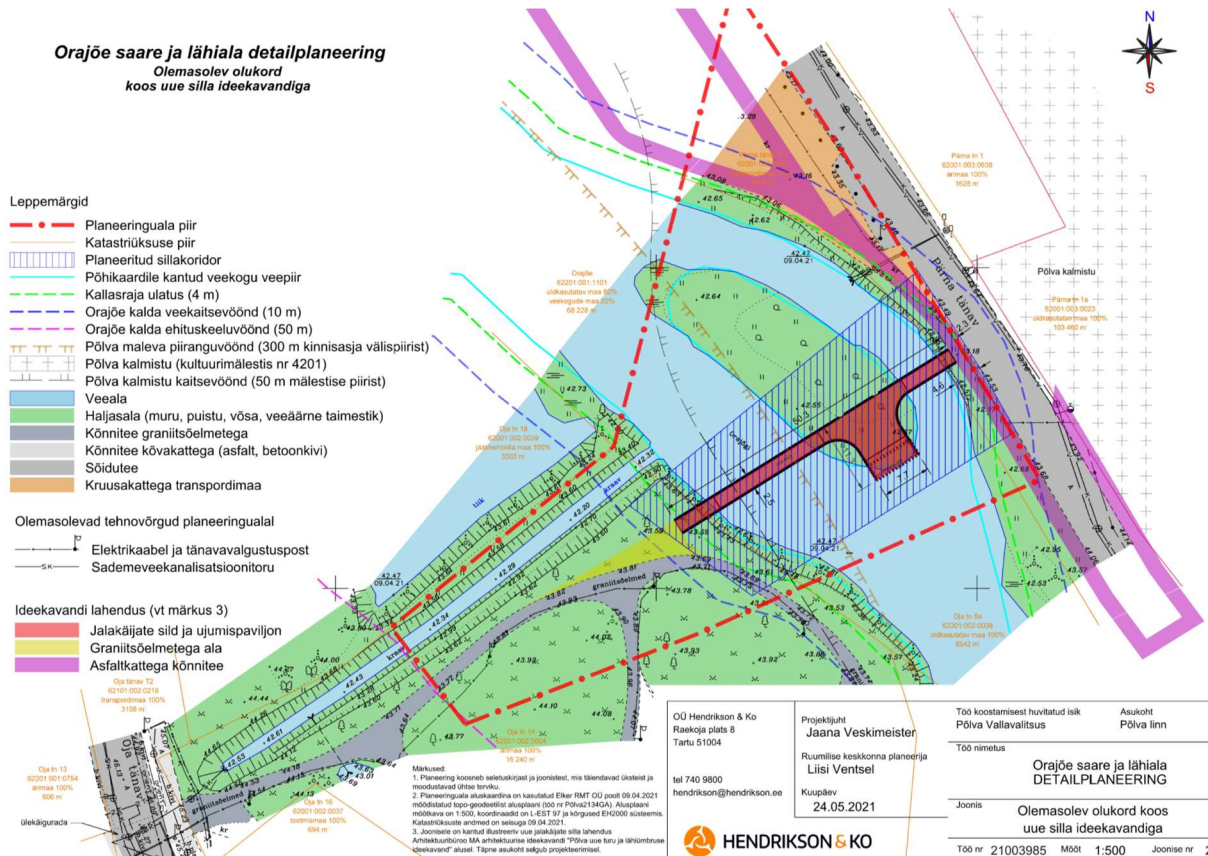
1.1 Eritingimuste ese ja koostamise põhjus

Põlva vallas Põlva linnas Orajõe saare ja lähiala detailplaneeringu muinsuskaitse eritingimused on koostatud Põlva vallavalitsuse tellimisel. Käesolevate muinsuskaitse eritingimuste koostamine on vajalik, sest planeeringuala asub osaliselt ajaloomälestisena kaitse all oleva kinnismälestise Põlva kalmistu (mälestise registri number 4201) kaitsevööndis, mis on 50 m laiune maa-ala mälestise väliskontuurist arvates. Muinsuskaitse eritingimuste eesmärk on tagada, et planeeringualal teostatavad muudatused ei kahjusta mälestisi ja nende lähiümbrust. Joonis 1 on esitatud kaitsealuse Kalmistu ala ja planeeringuala asukoht ning Joonis 2 planeeringu eskiislahendus koos mälestise kaitsevööndi ulatusega planeeringualal.

Joonis 1. Planeeringuala asukoha skeem. Sinise viirutusega on tähistatud Põlva kalmistu ajaloomälestise ala, punase joonega on tähistatud planeeringuala. Allikas: maa-ameti kaardirakendus.

Joonis 2. Planeeringu joonis „Olemasolev olukord koos uue silla ideekavandiga (autor: OÜ Hendrikson & Ko). Mälestise kaitsevööndi ulatus on tähistatud vastava halli tingmärgiga.

Detailplaneeringu eesmärk on määrata ehitusõigus silla rajamiseks ning anda alale ruumiline terviklahendus.

1.2 Kaitsestaatus

Põlva kalmistu on tunnistatud kultuurimälestiseks kultuuriministri 19.03.1997 määrusega nr 7, (RTL 1997, 65, 359). Mälestise kaitsevöönd on 50 m laiune maa-ala mälestise väliskontuurist arvates (muinsuskaitse seadus § 25 lg 1). Põlva kalmistu mälestise tunnuseks on kultuurimälestiste registris¹ välja toodud, et see on ajastule tüüpiline matmispaik ühes väärtuslike hauamonumentide ja rajatistega.

1.3 Planeeringualal varem koostatud uuringud, eritingimused ja projektid

Muinsuskaitseameti registri andmetel on planeeringualaga seondult tehtud järgmised tööd (alates 2003. aasta märtsist):

Nr	Kuupäev	Tüüp	Kirjeldus	Menetleja
40899	05.07.2021	projekti kooskõlastus	Põlva turu parkla põhiprojekt. Koostaja Roadplan OÜ. Tellija Põlva vallavalitsus. Tartu, 21.06.2021 (wd-s 5.1-17.6/1804-3)	Põlvamaa nõunik, Anu Lepp

¹ <https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&id=4201> (külastatud 26.08.2021).

Nr	Kuupäev	Tüüp	Kirjeldus	Menetleja
13339	31.03.2010	projekti kooskõlastus	Põlva kalmistu peatänav valgustus. Põhiprojekt Töö nr 00402-10. Koostaja Mati Ivandi. Tellija Põlva Linnavalitsus Kooskõlastuse aluseks järelvalveosakonna otsus (Tarvi Sits, Ilona Merzin, Viktor Lõhmus).	Muinsuskaitseameti Põlvamaa vaneminspektor, Viktor Lõhmus
10855	26.01.2009	muinsuskaitse eritingimused	Põlva kalmistu muinsuskaitse eritingimused kalmistu remondiks ja restaureerimiseks. Koostaja M. Kallaste, tellija Põlva Linnavalitsus, Dets. 2008 Kooskõlastuskomisjoni protokoll 13.01.2009 nr 145 alusel.	Muinsuskaitseameti Põlvamaa vaneminspektor, Viktor Lõhmus
10047	10.09.2008	trassi kooskõlastus	Mälestise reg nr kaitsevööndisse jääv trass.	Muinsuskaitseameti Põlvamaa vaneminspektor, Viktor Lõhmus
2311	24.01.2005	kooskõlastus	Arhitektuuribüroo A&K, arhitekt K. Moorasti detailplaneering. Käsitleb ala Põlva linnas, mis jääb ajaloomälestise Põlva kalmistu kaitsetsooni. Detailplaneeringu on tellinud Eesti Karismaatiline Osaduskirik (Georg Lilllemäe)	Muinsuskaitseameti Põlvamaa vaneminspektor, Viktor Lõhmus

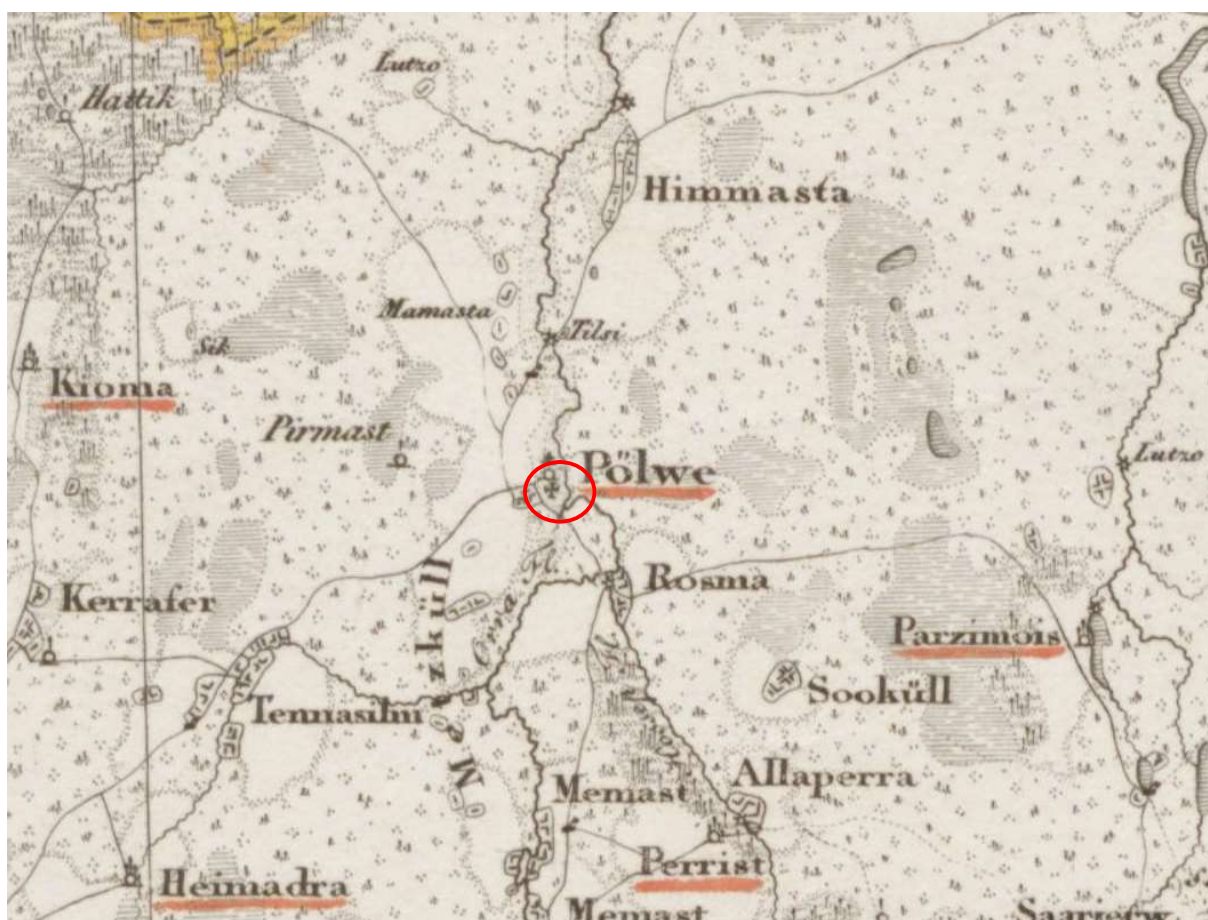

2 Ruumiline kujunemine ja analüüs

2.1 Põlva kalmistu ajalooline ülevaade

Ajalooline ülevaade kalmistust on antud töös „Põlva kalmistu muinsuskaitse eritingimused kalmistu remondiks ja restaureerimiseks“ (koostaja Maverick OÜ, 2008).² Järgnev on lühikokkuvõtte nimetatud tööst, millele on lisatud ajaloolist kaardimaterjali ning fotosid.

Põlva kalmistu asub Põlva Püha Maarja kirikust 0,1 km ida pool. Kalmistu on asutatud 1773. a ning on hiljem mitu korda laiendatud. Laienemine on toimunud ida suunas. 1926. a oli kalmistu 5,5 ha suurune.

Joonis 3. Põlva 1839. a Liivimaa kaardil.³ Põlva asukoht on tähistatud punase ringiga.

² ERA.5025.2.10427.

³ EAA.1393.1.81 leht 2.

Joonis 4. Väljavõte 1876. a kaardist.⁴ Punase ringiga on tähistatud planeeringuala asukoht.

Joonis 5. Vaade Orajõe ja Põlva kirikule 1920ndatel aastatel. Kalmistu jääb vaatest välja paremale. Foto: K. Bleier.⁵

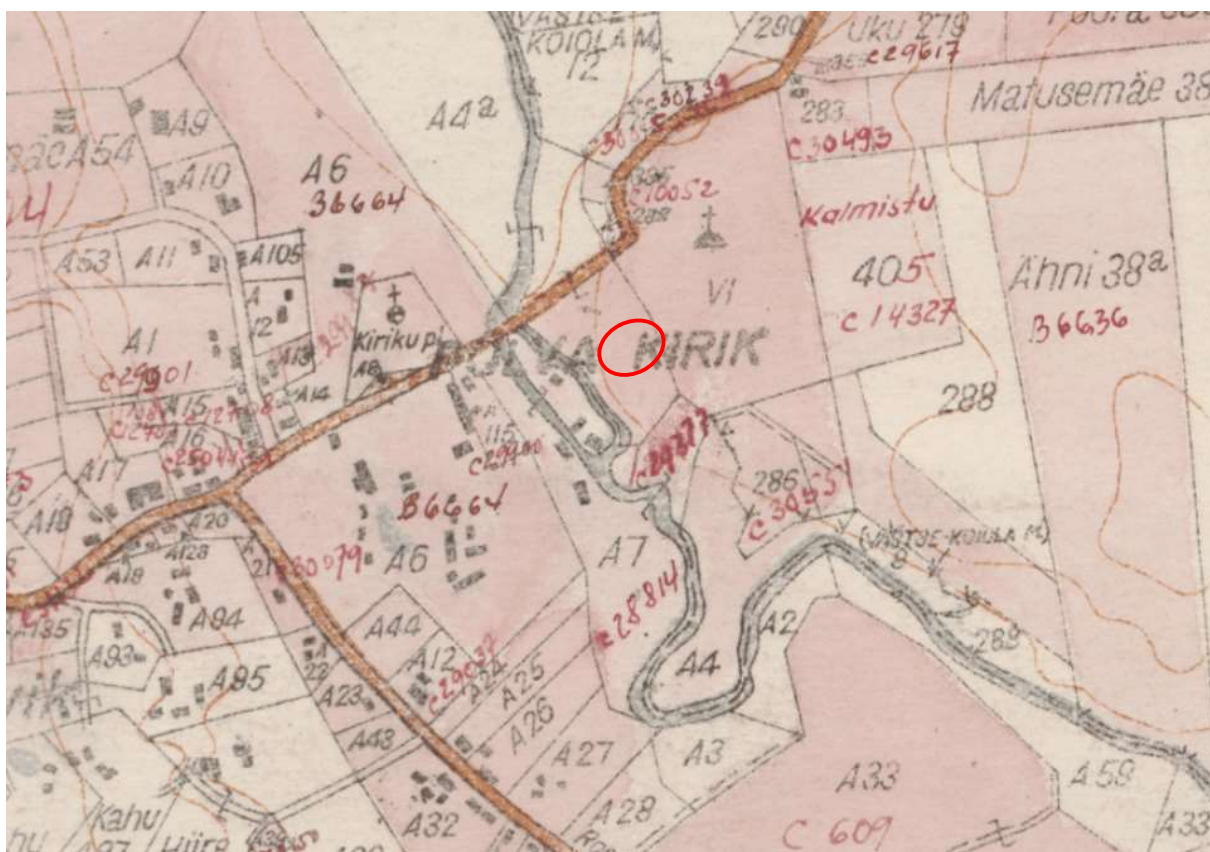
⁴ EAA.2072.5.581 leht 1.

⁵ <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:68707/14863>.

Joonis 6. Vaade kalmistu edelaküljelt Orajõe ja Põlva kirikule 1920ndatel aastatel. Foto: K. Bleier.⁶

Joonis 7. Väljavõte 1931-1944. a katastrikaardist.⁷ Punase ringiga on tähistatud planeeringuala asukoht.

⁶ <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:68719/14869>.

⁷ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>.

Joonis 8. Väljavõte 1950. a kaardist.⁸ Punase ringiga on tähistatud planeeringuala asukoht.

Joonis 9. Põlva keskus 1952. a kaardil.⁹ Punase ringiga on tähistatud planeeringuala asukoht.

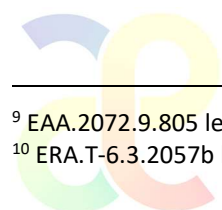
⁸ ERA.T-6.5.1 leht 108.

Joonis 10. Põlva keskus 1958. a kaardil.¹⁰ Punase ringiga on tähistatud planeeringuala asukoht.

Kalmistu asub Pärna ja Jaama tänava vahelisel alal. Kalmistu edelaküljel (*planeeringuala poolse kalmistu küljel*) asub kaks väravaehitist, millest loodepoolsem (peavärv) on ehitatud 1906-1907. a. See on historitsistlikus stiilis tellisehitist, mille keskel on lai kaarava. Ava kohal kõrgub väike viiluga torniosa – samasugused viiludega tornid on ka ehitise külgedel. Lisaks peavärvale on 1936. a ehitatud veel kaks väravat, millest üks asub ka kalmistu kirdepoolse küljel ning teine peavärvast kagu suunas Pärna tänava ääres planeeringualast vahetult ida pool. Kõigil kolmel väravaehitisel on seipistatud väravad, mis on arvatavasti kaasaegsed.

⁹ EAA.2072.9.805 leht 2.

¹⁰ ERA.T-6.3.2057b leht 2.

Joonis 11. Vaade kalmistu peavärvale vanalt sillalt 1930. aastatel.¹¹

Põhja-, lääne- ja lõunaküljest piirab kalmistut maakivimüür, mis on rajatud ilmselt 1907. a paiku ning hiljem pikendatud. Edelaküljel on müür olnud kõrgem, kuid ida poole, kus maapind tõuseb, muutunud madalamaks. Varem on müür olnud edelaosas krohvitud, teiste külgede müür on ilmselt olnud kuivladu ning krohvimata.

1930ndatest ja 1950ndatest pärinevatel kaartidel on planeeringuala asukohas Orajõe kaldal asunud veski. Praegusel kujul olevat saart jões ajaloolistel kaartidel ei ole. Saar on tõenäoliselt tekkinud 1966. a Orajõe Põlva paisjärve rajamise tulemusel.

2.2 Planeeringuala ja selle lähiümbruse ruumiline analüüs

Planeeringuala edelaküljele on EV100 arhitektuuriprogrammi raames 2018. a rajatud uus Põlva linna keskväljak. Keskväljak on kaasaegne jalakäijate pargi- ja puhkeala koos väljakumööbli, purskkaevu, lipuväljaku ja kõnniteedega. Vahetult Orajõe äärde on rajatud vabakujulises stiilis jalutusrajad koos haljastusega, korrapärase kujundusstiiliga keskväljak jääb jõest u 100 m kaugusele. Jõe kaldaala ning jões olev saar on enamjaolt võsastunud isetekkeliste puude ja põõsastega, mis tekitab nii visuaalse kui ka füüsilise barjääri keskväljaku ja jõe vahele ning keskväljaku ja kaitsealuse kalmistu vahele. Orajõe ja kalmistu vahel kulgeb Pärna tänav, millel puuduvad sõiduteest eraldatud kõnniteed. Planeeringuala põhjaküljel Pärna tänava ääres asub suur parkimisala. Pärna tänava ning kalmistu vahel asub kolm hoonet – tööstuskaupade kauplus, kasutuseta hoone ning hauakivide müügiputka. Hooned varjavad oluliselt kalmistu vaadeldavust Pärna tänava poolt.

¹¹ EAMFk16319_1.

3 Vaated

Ajal, mil puud on lehtedega, puudub Põlva kalmistu ja planeeringuala vahel visuaalne side, vaated on piiratud Orajõe kaldal olevate puude ja põõsastega. Talvisel lehtedeta perioodil on vaatelisus tõenäoliselt rohkem avatud. Kalmistu värava juurest on nähtav Põlva ühe olulisema maamärgi Põlva Püha Maarja kiriku torni katuseosa (vt joonis 13). Vaadet kirikule varjab Põlva turuplatsi ääristav kõrgete kuuskede grupp. Ajaloolistel fotodel (vt joonised 5 ja 6) on Orajõe kaldaalad olnud avatud ning kirik kaugvaadetele avatud. Tugevdamaks kalmistu ja kiriku vahelist visuaalset sidet on soovitatav turuplatsi ääristav kuuskede grupp likvideerida, selle võib vajadusel asendada madalakasvulisema hekiga. Samuti ei tohiks vaatesihile projektidega ette näha uusi kõrgekasvulisi tihedaid puudegruppe, mis vaadet täiendavalt sulgeksid.

Joonis 12. Planeeritava silla teljel olev kalmistu väravaehitis.

Joonis 13. Vaade kalmistu väravast Orajõe saare suunas. Paremal paistab Põlva kiriku torn. Punase ristiga on tähistatud kirikule vaate avamiseks likvideerimist vajav puudegrupp.

Joonis 14. Vaade keskväljaku poolt piki planeeritava silla telge.

Joonis 15. Vaade Orajõe, saarele ja kalmistule planeeritava silla otsa juurest.

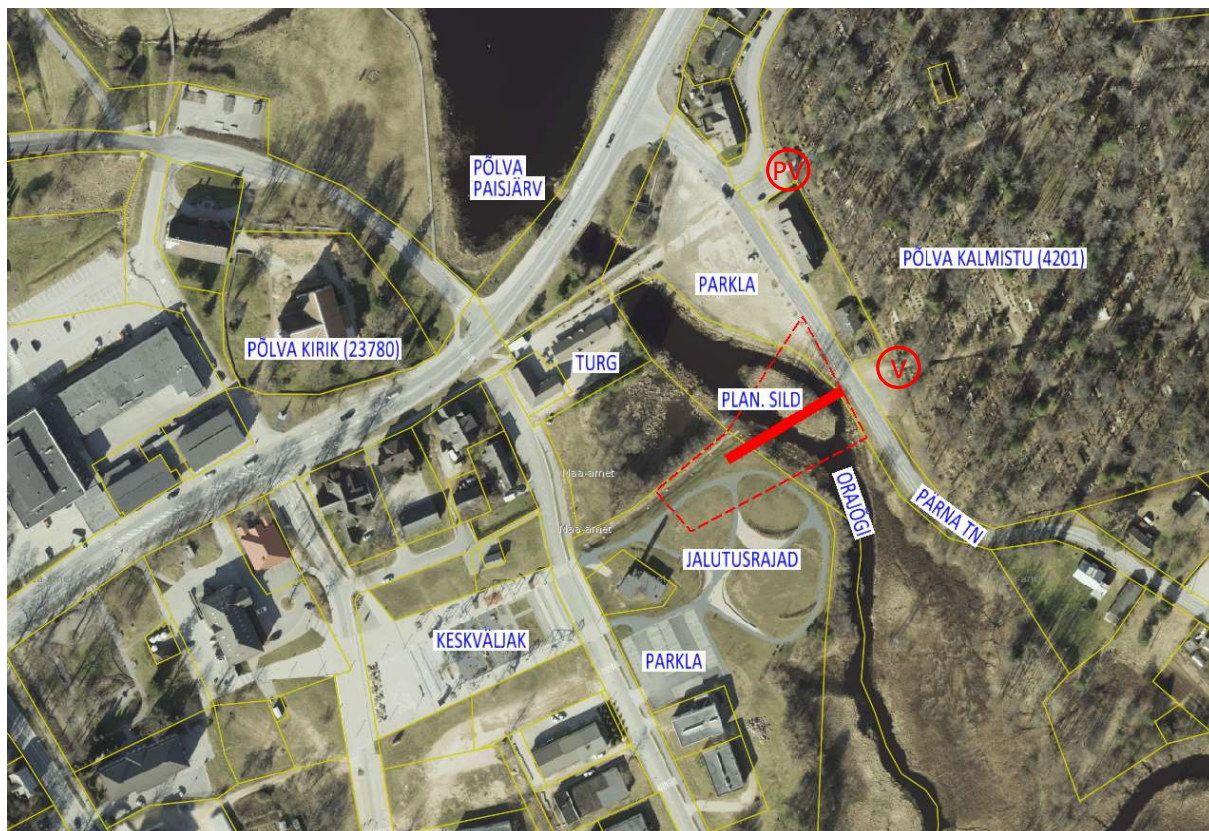

Joonis 16. Vaade kalmistu suunas keskväljaku äärest parklast. Vaate keskel vaevu märgatav kalmistu värav.

Planeeritava silla rajamisel, mis eeldab Orajõe saarel ja kaldal oleva kõrghaljastuse likvideerimist, muutub kalmistu Pärna tänava äärne (planeeringuala poolne) külg keskväljaku poolt paremini vaadeldavaks. Arvestades jalgradade äärde istutatud puude, eeskätt höheremmelgate kasvamisega, ei muutu kalmistu vaadeldavus keskväljakult siiski päris avatuks. Küll aga saab kalmistu hea vaadeldavuse kavandatud sillalt, mis on orienteeritud kalmistu väravale.

4 Analüüs ja muinsuskaitse hinnang

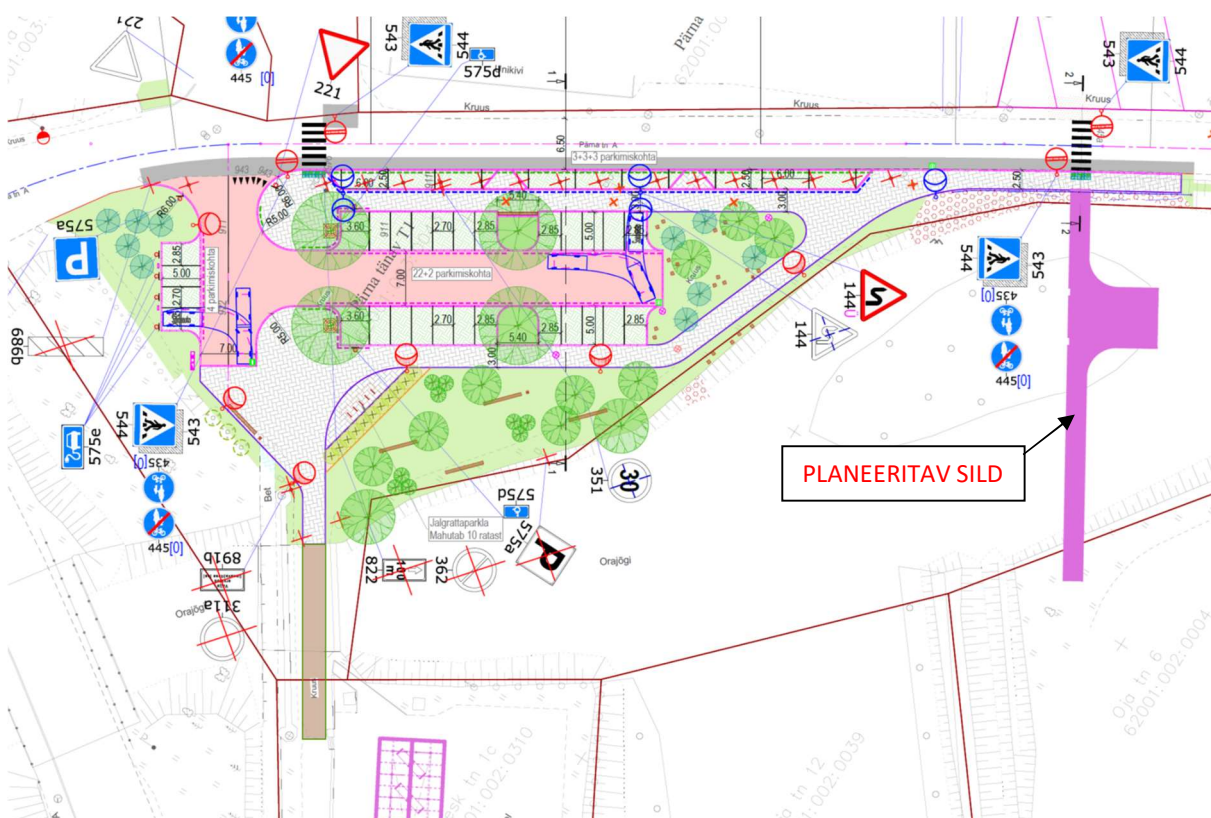
Joonis 17. Planeeringuala piirkond maa-ameti ortofotol. PV – kalmistu peavärv; V – kalmistu värav.

Planeeringu realiseerumisel rajatakse üle Orajõe sild, mis loob ühenduse vastse Põlva keskväljaku ning ajaloolise Põlva kalmistu vahel, millega kalmistu muutub keskväljaku suunalt ligipääsetavamaks ning visuaalselt avatumaks. Ühtlasi soovitakse koos sillaga Orajõe saarele rajada ujumispaviljon. Eritingimuste koostamise ajal ei ole silla kohta veel arhitektuurset kolmemõõtmelist lahendust, on olemas planeeringu ideekavad.

Kuna hetkel keskväljakul suuresti puudub tugev ruumiline side linnaga ja selle ümber ei ole rajatud hoonestust, siis on juurdepääsuvõimaluste ning uute tegevuste (ujumine) toomine keskväljaku lähiümbrusesse vajalik. Positiivne on ka Orajõe kasutusse võtmine ja avamine. Samas küsitav on ujumise kui tegevuse sobivus kalmistu läheduses, sest eeldatavalt kaasneb sellega müra suurenemine. Täiendava jalakäijate juurdepääsu loomine nii keskväljakule kui ka kalmistule on sobiv, liiati puudub Pärna tänaval hetkel jalakäigutee kalmistu väravani pääsemiseks, mida planeeringuga kavandatakse.

Planeeringualast põhja suunda on Roadplan OÜ koostatud põhiprojektiga (Põlva turu parkla, töö nr 21031) kavandatud parkla rajamine, millega on ette nähtud ka ülekäigurada planeeritava silla teljelt üle Pärna tänaval kalmistu värava suunas, mis tagab loogilise ühenduse kalmistu väravaga.

Silla rajamisega kaasnev vaadete avamine kalmistu suunas on sobiv, kalmistu väravaehitised ja piirdemüürid on visuaalselt atraktiivsed ja väärivad eksponeerimist.

Joonis 18. Väljavõte Põlva turu parkla projekti liikluskorralduse joonisest (Roadplan OÜ, töö nr 21031).

5 Muinsuskaitse eritingimused

5.1 Üldnõuded

1. Edasise planeerimis- ja projekteerimistöö käigus valmivad dokumendid tuleb vastavalt seaduses nõutud ulatusele kooskõlastada muinsuskaitseametiga.
2. Mälestisel ja selle kaitsevööndis kavandatavateks ehitustöödeks, sh ka haljastustöödeks, tuleb koostada vastavasisuline projekt.
3. Enne kaeve- ja tee-ehitustööde alustamisest tuleb teavitada muinsuskaitseametit.
4. Kui töid tehes avastatakse rajatis, tarind, hooneosa, viimistluskiht, arheoloogiline kultuurkiht või muu leid või asjaolu, mida seni tehtud uuringute käigus ei ole dokumenteeritud või millega projekteerimisel või tööde tegemise loa andmisel ei ole arvestatud, on tööde teostaja kohustatud säilitama leitu muutmata kujul ning teavitama sellest viivitamatult muinsuskaitseametit.
5. Muinsuskaitse eritingimused kehtivad viis aastat alates nende andmisest. Muinsuskaitse eritingimuste kehtivust võib põhjendatud juhul pikendada ühe korra kuni viie aasta võrra.

5.2 Sild ja paviljon

1. Silla ja paviljoni ehitamisel tuleb kasutada kvaliteetseid ja naturaalseid ehitusmaterjale, keelatud on algupäraseid matkivate materjalide kasutamine. Soovitatav on peamise ehitusmaterjalina kasutada sarnaselt keskväljakule puitu.
2. Keelatud on erksad värvilahendused, mis varjutavad ajaloolise kalmistu värava.
3. Arhitektuurses lahenduses vältida kõrguvaid elemente.
4. Silla ja paviljoni arhitektuurse lahendusega ei tohi luua võimalust suure rahvahulga kogunemiseks, et säilitada kalmistu läheduses vaiksem keskkond.
5. Valgustuse kavandamisel vältida erksaid, vahetuvate värvidega jms valgusallikaid, kasutada vaid sooja valget tooni valgusallikaid.

5.3 Haljastus

1. Lubatud on olemasoleva haljastuse likvideerimine planeeritavate rajatiste ehitusalalt ning vaadete avamiseks. Olulist säilitamist vajavat haljastust kaitsevööndi planeeringualale jäävas osas ei ole.
2. Tööde ajaks tuleb säilitatavate puude tüvi kaitsta mehaaniliste vigastuste eest.
3. Uushaljastuse istutamine on lubatud kogu planeeringualal.
4. Tugevdamaks kalmistu ja kiriku vahelist visuaalset sidet on soovitatav turuplatsi ääristav kuuskede grupp likvideerida, selle võib vajadusel asendada madalakasvulisema hekiga. Samuti ei tohiks vaatesihile projektidega ette näha uusi kõrgekasvulisi tihedaid puudegruppe, mis vaadet täiendavalt sulgeksid.

5.4 Tehnorajatised

1. Projekteeritavad tehnovõrguliinid tuleb ette näha maa-alustena.
2. Tehnovõrgu muud rajatised nagu tehnilised kapid on soovitatav varjata avalikust ruumist või kujundada keskkonda sobiva materjali ja värviga.

Saatja: Muinsuskaitseamet <anu.lepp@muinsuskaitseamet.ee>

Saadetud: 01.11.2021 15:46

Adressaat: Info <info@polva.ee>

Teema: [Muinsuskaitseamet: Väljaminev dokument] Orajõe saare DP muinsuskaitse eritingimused

Reg.nr: 1.1-7/1734-3

Sisu:

Tere

Põlva Vallavalitsus esitas Põlva linnas asuva Orajõe saare ja lähiala detailplaneeringu muinsuskaitse eritingimused (töö nr 21080ET1, koostaja Mart Hiob, PhD) kooskõlastamiseks.

Muinsuskaitseamet kooskõlastab eritingimused, kui on tehtud järgnev parandus:

p.5.1.3 teine lause: Enne kaeve- ja tee-ehitustööde alustamisest tuleb teavitada muinsuskaitseametit ja järelevalvet teostavaid isikuid. Kaevetöödel võib olla vajalik muinsuskaitsealine ja arheoloogiline järelevalve.

Kaevetöödest teavitamise nõue ajaloomälestisest kalmistu kaitsevööndis vastab muinsuskaitseadusele, aga järelevalve nõuet kaitsevööndi alal ei ole - see lause tuleks ära võtta ja esimest lauset korrigeerida. Antud alal piisab punktis 5.1.4. toodud hoiatusest.

Samuti teeme ettepaneku analüüsida eritingimustes lühidalt ka võimalike vaadete avamist või olemasolevate säilimist Põlva ühe oluliseima maamärgi - Põlva Püha Maarja kiriku suunas (praegu eritingimustes joonised 5, 6 ja 13).

Lugupidamisega

Anu Lepp

Põlvamaa nõunik

anu.lepp@muinsuskaitseamet.ee